

Date: 29th April-2026

XIVA XONLIGI

Ro'ziqulov Sherzodbek Maribjonovich.

Andijon davlat pedagogika instituti dotsenti.

Baxromova Shaxnozabonu Xasanboy qizi

Andijon davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi.

Annotatsiya. Xiva xonligi O'rta Osiyoning muhim davlatlaridan biri bo'lib, XVI asrdan XX asr boshlarigacha mavjud bo'lgan. Ushbu maqola xonlikning siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotini chuqur tahlil qiladi. Unda xonlikning tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari, ichki va tashqi siyosati, shuningdek, mintaqaviy va xalqaro munosabatlardagi o'rni ko'rib chiqiladi. Tadqiqot Xiva xonligining Markaziy Osiyo tarixidagi ahamiyatini va uning zamonaviy O'zbekiston davlatchiligi shakllanishiga ta'sirini yoritadi.

Kalit so'zlar: Xiva Xonligi, O'rta Osiyo, Tarix, Davlatchilik, Madaniyat, Siyosat, Iqtisodiyot, Amudaryo

Abstract. The Khanate of Khiva was one of the most significant states in Central Asia, existing from the 16th to the early 20th century. This article provides an in-depth analysis of the khanate's political, economic, and cultural life. It examines the formation of the khanate, its stages of development, internal and external policies, as well as its role in regional and international relations. The study highlights the importance of the Khanate of Khiva in Central Asian history and its influence on the formation of modern Uzbek statehood.

Keywords: Khanate Of Khiva, Central Asia, History, Statehood, Culture, Politics, Economy, Amu Darya

Аннотация. Хивинское ханство было одним из важнейших государств Центральной Азии, существовавшим с XVI до начала XX века. Данная статья предлагает углубленный анализ политической, экономической и культурной жизни ханства. В ней рассматриваются формирование ханства, этапы его развития, внутренняя и внешняя политика, а также его роль в региональных и международных отношениях. Исследование подчеркивает значение Хивинского ханства в истории Центральной Азии и его влияние на формирование современной узбекской государственности.

Ключевые слова: Хивинское Ханство, Центральная Азия, История, Государственность, Культура, Политика, Экономика, Амударья

Kirish. Xiva xonligi, Markaziy Osiyo tarixida muhim o'rin tutgan uch o'zbek xonligidan biri bo'lib, mintaqaning siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishida salmoqli iz qoldirgan. Uning tashkil topishi XVI asr boshlariga, ya'ni 1512-yilga borib taqaladi. Bu davrda Xorazm hududi Eron Safaviylari hukmronligi ostida bo'lgan, biroq mahalliy aholining qo'zg'olonlari natijasida Eron qo'shinlari quvib chiqarilib, Elbarsxon taxtga taklif etilgan va mustaqil xonlikka asos solingan. Dastlab Vazir va Urganch kabi

Date: 29th April-2026

shaharlar poytaxt bo'lgan bo'lsa-da, keyinchalik Amudaryo o'zanining o'zgarishi va Xivaning ahamiyati ortishi sababli poytaxt XVI asrning ikkinchi yarmida Xivaga ko'chirilgan va davlat Xiva xonligi deb nomlana boshlagan. Xonlik 1512-yildan 1920-yilgacha, ya'ni to'rt asrdan ortiq vaqt davomida mavjud bo'lib, o'zbek davlatchiligi tarixining ajralmas qismi hisoblanadi.

Xiva xonligi o'zining uzoq tarixi davomida ichki nizolar, sulolaviy kurashlar va tashqi bosqinlar, xususan Buxoro xonligi bilan tez-tez bo'lib turgan urushlar kabi qator qiyinchiliklarni boshidan kechirdi. Shunga qaramay, u mintaqadagi savdo-sotiq, diplomatik aloqalar va madaniy almashinuv markazi sifatida faoliyat yuritgan. Abulg'ozil Bahodirxon, Arab Muhammadxon va Muhammad Rahimxon Feruz kabi hukmdorlar davrida xonlik siyosiy jihatdan mustahkamlanib, ilm-fan va san'at rivojiga katta e'tibor qaratilgan. Shermuhammad Munis, Muhammadrizo Ogahiy kabi adiblar xonlikning ma'naviy-ma'rifiy yutuqlariga hissa qo'shganlar. Xiva xonligining Sharq davlatlari bilan savdo va elchilik aloqalari, hunarmandchilik, ipakchilik va paxtachilik sanoati kabi iqtisodiy hayotining turli jabhalari uning mintaqaviy va xalqaro savdo sohasidagi muhim va ta'sirchan rolini ko'rsatadi [6]. Ushbu tadqiqot Xiva xonligining tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari, siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayoti, shuningdek, uning Markaziy Osiyo tarixidagi o'rni va merosini chuqur tahlil qilishga qaratilgan bo'lib, uning davlatchilik an'analari va madaniy boyliklarini zamonaviy nuqtai nazardan qayta baholash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Xiva xonligi tarixini o'rganishga bag'ishlangan ilmiy adabiyotlar boy va rang-barang bo'lib, bu davlatning tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari, siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotini har tomonlama yoritishga xizmat qiladi. Ushbu tadqiqotda mavjud adabiyotlar tanqidiy tahlil qilinib, ularning Xiva xonligi haqidagi bilimlarimizga qo'shgan hissasi va mavjud bo'shliqlar aniqlanadi.

Xiva xonligining tashkil topishi va dastlabki davri masalasi ko'plab tadqiqotchilar diqqat markazida bo'lgan. Xususan, 2020-yildan keyingi davrda chop etilgan manbalar xonlikning shakllanish jarayoniga yangicha yondashuvlarni taklif etadi. Masalan, ba'zi tadqiqotlar Xorazmning 1510-yilda Eron hukmronligi ostiga o'tishi va 1512-yildagi xalq qo'zg'oloni natijasida Elbarsxonning taxtga taklif etilishi bilan mustaqil xonlikning tashkil topishini batafsil yoritadi [1]. Bu davrda Qozixon Umar Shayx boshchiligidagi qo'zg'olon Eron qo'shinlarini quvib chiqarib, Elbarsxonga mustaqil davlatga asos solish imkonini bergan. Biroq, dastlabki davrda o'zbek sultonlari o'rtasidagi ichki hokimiyat kurashlari mintaqani beqarorlashtirgan. Buxoro xoni Ubaydullaxonning 1537-1538-yillarda Xorazmni qisqa muddatga bosib olishi va 1538-yildagi mahalliy qo'zg'olon natijasida mag'lubiyatga uchrashi kabi voqealar 16-asrda davlatning zaiflashuviga olib kelgan [1]. Bu davr ichki nizolar, markaziy hokimiyatning inqirozi va o'nlab xonlarning qisqa muddatga hokimiyat tepasiga kelishi bilan tavsiflanib, iqtisodiy tanazzulga sabab bo'lgan [1].

Date: 29th April-2026

Boshqa bir tadqiqot esa Xiva xonligining 16-17-asrlarda tashkil topishini Xorazmdagi siyosiy beqarorlik davridan keyin ro'y berganligini ta'kidlaydi [5]. Dastlab Xorazm Temuriy Sulton Husayn Boyqaroning Xuroson davlati tarkibida bo'lib, Ching So'fi Qo'ng'iro't qabilasidan uning hokimi etib tayinlangan. Keyinchalik Shayboniyxon (1505-yil) va Eron hukmdori Shoh Ismoil (1510-yil) tomonidan bosqinlarga uchragan. Xorazm aholisining Safaviylar hukmronligiga qarshi faol kurashi va Dashti Qipchoq kuchlaridan harbiy-siyosiy yordam izlashi natijasida Elbarsxonning taxtga o'tirilishi yangi mahalliy sulolaning poydevorini qo'ygan [5]. Bu manbalar xonlikning tashkil topishi jarayonini chuqur tahlil qilib, uning ichki va tashqi omillarini yoritadi.

Xonlikning geografik joylashuvi, aholisi va boshqaruv tizimi ham tadqiqotlarda keng yoritilgan. Ba'zi manbalar Xiva xonligining 1512-yildan 1920-yilgacha mavjud bo'lgan uchta o'zbek xonligidan biri ekanligini ta'kidlaydi [2]. Poytaxtning Vazir va Eski Urganchdan 1570-yillarda Xivaga ko'chirilishi muhim voqea sifatida qayd etiladi. Xonlikning 300 000 km² maydonni egallagani va aholisi 1,4-1,6 million kishini tashkil etgani, o'zbek, fors, xorazm va o'g'uz tillarida so'zlashilgani hamda sunniy islomning hukmron din bo'lgani haqida ma'lumotlar beriladi [2]. Boshqa bir manba esa 19-asrning birinchi yarmida xonlik hududi 19 000 km² ga kengayganini, aholisi 800 000 kishiga yetganini, ularning 65% o'zbeklar va 26% turkmanlar bo'lganini ko'rsatadi [3]. Bu ma'lumotlar xonlikning demografik va hududiy o'zgarishlarini tushunishda muhim ahamiyatga ega.

Xonlikning siyosiy va iqtisodiy hayoti ham tadqiqotchilar tomonidan diqqat bilan o'rganilgan. Xususan, Xojimxon (1558-1593, 1598-1602) davrida poytaxtning Urganchdan Xivaga ko'chirilishi va davlatning Xiva xonligi deb nomlana boshlashi qayd etiladi [1]. Arab Muhammadxon (1602-1623) davri esa davom etgan hokimiyat kurashlari, o'z o'g'illari bilan qonli to'qnashuvlar bilan kechgan. 1621-yilda u o'g'illari Habash va Elbars tomonidan mag'lub etilib, ko'zi ko'r qilingan va 1623-yilda o'ldirilgan [1]. Bu voqealar xonlikdagi siyosiy beqarorlikning chuqurligini ko'rsatadi.

Abulg'oz Bahodirxon (1644-1663) kabi hukmdorlar markaziy hokimiyatni mustahkamlashga harakat qilgan bo'lsalar-da, 17-18-asrlar davlatdagi tartibsizliklar davri bo'lib qolgan [2]. 1804-yilda Qo'ng'iro't sulolasining hokimiyat tepasiga kelishi xonlik tarixida yangi bosqichni boshlab bergan [2]. Muhammad Rahimxon I davrida xonlik 2000 kishilik muntazam armiyaga va 9000-10000 kishilik tartibsiz qo'shinlarga ega bo'lgan [3]. Bu ma'lumotlar xonlikning harbiy salohiyatini baholashda muhimdir.

Xiva xonligining savdo va elchilik aloqalari ham alohida tadqiqot mavzusi bo'lgan. 2026-yilda nashr etilishi rejalashtirilgan "Xiva xonligining sharq davlatlari bilan savdo va elchilik aloqalari" nomli maqola xonlikning Sharq davlatlari bilan savdo va diplomatik munosabatlarini tahlil qiladi [6]. Ushbu tadqiqotda xonlikning hunarmandchilik, ipakchilik va paxtachilik sanoati kabi iqtisodiy hayotining turli jabhalari, diplomatik missiyalar faoliyati va savdo karvonlarining keng tarmoqlari o'rganiladi. Xiva xonligining mintaqaviy va xalqaro savdo sohasidagi muhim va ta'sirchan roli alohida ta'kidlanadi [6]. Alloqulixon

Date: 29th April-2026

majmuasi kabi savdo markazlari Osiyo bo‘ylab savdogarlar va ziyoratchilar uchun muhim tranzit nuqtasi bo‘lgani ham qayd etiladi [3].

Madaniyat, ilm-fan va san‘at sohasidagi yutuqlar ham tadqiqotlarda keng yoritilgan. Sher Muhammad Munis, Muhammadrizo Ogahiy va Muhammad Rahimxon Feruz kabi adiblar va olimlarning xonlikning ma‘naviy-ma‘rifiy rivojlanishiga qo‘shgan hissasi e‘tirof etiladi [4]. Abulg‘ozi Bahodirxonning “Shajarayi Turk” va “Shajarayi Tarokima”, Munis Xorazmiyning “Firdavs ul-iqbol” asarlari xonlikning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va etnik rivojlanishini ob‘ektiv va xronologik tarzda hujjatlashtirgan muhim manbalar hisoblanadi [4].

Rossiya imperiyasi bilan munosabatlar ham Xiva xonligi tarixining muhim qismi bo‘lgan. Pyotr I ning 1714-1717-yillardagi ekspeditsiyasining Sherg‘ozixon tomonidan mag‘lub etilishi va xonlikning 1873-yil 12-avgustda Rossiya tomonidan bosib olinishi, 1920-yilda Said Abdullaxonning so‘nggi hukmdor sifatida taxtdan ag‘darilishi bilan to‘liq zabt etilishi kabi voqealar xonlikning tashqi siyosatidagi asosiy bosqichlarni ko‘rsatadi [2].

Mavzuga oid adabiyotlar Xiva xonligining tashkil topishi, rivojlanishi, ichki va tashqi siyosati, iqtisodiy va madaniy hayoti haqida keng qamrovli ma‘lumotlarni taqdim etadi. Biroq, ba‘zi jihatlar, masalan, xonlikning turli davrlardagi ijtimoiy tabaqalanishi, diniy hayotining chuqur tahlili va Markaziy Osiyo mintaqasidagi boshqa davlatlar bilan madaniy almashinuvining batafsil o‘rganilishi kabi masalalar bo‘yicha qo‘shimcha tadqiqotlar o‘tkazish zarurati mavjud. Shuningdek, 2020-yildan keyingi davrda nashr etilgan manbalar xonlik tarixini yangi manbalar asosida qayta ko‘rib chiqishga va ilgari e‘tibordan chetda qolgan jihatlarni yoritishga imkon beradi. Ushbu tadqiqot mavjud adabiyotlardagi bo‘shliqlarni to‘ldirishga va Xiva xonligining Markaziy Osiyo tarixidagi o‘rnini yanada chuqurroq tushunishga hissa qo‘shadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot Xiva xonligining Markaziy Osiyo tarixidagi o‘rnini chuqur va har tomonlama tahlil qilishga qaratilgan bo‘lib, uning tashkil topishi, rivojlanish bosqichlari, siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy hayotini zamonaviy ilmiy yondashuvlar asosida qayta baholashni maqsad qilgan. Metodologik yondashuv tarixiy tadqiqotlarning fundamental tamoyillariga asoslanadi, jumladan, manbashunoslik, qiyosiy-tarixiy tahlil, tizimli yondashuv va tanqidiy sintez usullari keng qo‘llaniladi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – Xiva xonligi tarixining murakkab va ko‘p qirrali jihatlarini, jumladan, uning davlatchilik an‘analari, madaniy merosi va mintaqaviy o‘zaro ta‘sirini ilmiy asosda yoritishdir.

Tadqiqot dizayni tarixiy-analitik va qiyosiy yondashuvlarni o‘z ichiga oladi. Tarixiy-analitik yondashuv Xiva xonligining tashkil topishi (1512-yil [1], [2], [5]), uning rivojlanish bosqichlari, ichki siyosiy jarayonlar, ijtimoiy-iqtisodiy tuzilmalar va madaniy yutuqlarini xronologik va tematik jihatdan tahlil qilishga qaratilgan. Bu yondashuv xonlikning uzoq davom etgan tarixi davomidagi o‘zgarishlar va uzluksizliklarni aniqlash imkonini beradi. Qiyosiy yondashuv esa Xiva xonligini Markaziy Osiyodagi boshqa o‘zbek xonliklari (Buxoro, Qo‘qon) va qo‘shni davlatlar (Eron Safaviylari, Rossiya imperiyasi)

Date: 29th April-2026

bilan munosabatlar kontekstida o'rganishni nazarda tutadi. Bu, xonlikning mintaqaviy siyosatdagi o'rni, iqtisodiy aloqalari va madaniy almashinuvining o'ziga xos xususiyatlarini chuqurroq anglashga yordam beradi. Masalan, xonlikning tashqi siyosatdagi o'rni va Rossiya bilan munosabatlari [2] hamda Sharq davlatlari bilan savdo va elchilik aloqalari [6] kabi masalalar qiyosiy tahlil orqali yanada boyitiladi.

Ma'lumotlarni yig'ish usullari birlamchi va ikkilamchi manbalarni o'z ichiga oladi. Birlamchi manbalar tadqiqotning empirik asosini tashkil etadi va ularning tanqidiy tahlili tarixiy voqealarni ob'ektiv baholash uchun muhimdir. Bularga tarixiy yilnomalar va solnomalar, jumladan Abulg'ozi Bahodirxonning "Shajarayi Turk" va "Shajarayi Tarokima", shuningdek, Munis Xorazmiyning "Firdavs ul-iqbol" asarlari kiradi. Ushbu asarlar Xiva xonligining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va etnik rivojlanishini ob'ektiv va xronologik tarzda hujjatlashtirgan qimmatli birlamchi manbalar hisoblanadi [4]. Mahalliy arxivlarda saqlanayotgan farmonlar, yorliqlar, vaqf hujjatlari, savdo shartnomalari va diplomatik yozishmalar kabi rasmiy hujjatlar muhim ma'lumotlar bazasini tashkil etadi. Xususan, xonlikning Sharq davlatlari bilan savdo va elchilik aloqalarini o'rganishda arxiv hujjatlari va turli yozma manbalar asosiy rol o'ynaydi [6], bu esa iqtisodiy hayotning turli jabhalarini tahlil qilishga imkon beradi. Xorijiy sayohatchilar, savdogarlar va diplomatlarning kundaliklari, esdaliklari va hisobotlari xonlikning ijtimoiy-madaniy hayoti, aholisi, urf-odatlarini va tashqi dunyo bilan aloqalari haqida qimmatli tashqi nuqtai nazarni taqdim etadi. Rossiya imperiyasi elchilarining hisobotlari, jumladan Pyotr I ekspeditsiyasi bilan bog'liq ma'lumotlar [2] tashqi siyosatni yoritishda foydali bo'ladi. Xonlik davriga oid tangalar, me'moriy yodgorliklardagi bitiklar va qabr toshlaridagi yozuvlar iqtisodiy tizim, hukmdorlar sulolasi va diniy e'tiqodlar haqida qo'shimcha ma'lumotlar berishi mumkin.

Ikkilamchi manbalar mavjud ilmiy adabiyotlarni o'z ichiga oladi. "Mavzuga oid adabiyotlar tahlili" bo'limida ko'rsatilganidek, Xiva xonligi tarixini o'rganishga bag'ishlangan boy adabiyotlar bazasi mavjud. Ushbu tadqiqotda 2020-yildan keyin chop etilgan manbalarga alohida e'tibor qaratiladi, chunki ular xonlik tarixiga yangicha yondashuvlarni taklif etadi va ilgari e'tibordan chetda qolgan jihatlarni yoritishga imkon beradi [1]. Xonlikning shakllanish jarayoniga oid yangi tadqiqotlar [1], [5], uning geografik joylashuvi, aholisi va boshqaruv tizimi haqidagi ma'lumotlar [2], [3] hamda iqtisodiy va madaniy hayotiga oid tahlillar [4], [6] chuqur o'rganiladi. Mavjud adabiyotlar tanqidiy tahlil qilinib, ularning Xiva xonligi haqidagi bilimlarimizga qo'shgan hissasi baholanadi va mavjud bo'shliqlar aniqlanadi. Bu, ayniqsa, xonlikning ijtimoiy tabaqalanishi, diniy hayoti va boshqa davlatlar bilan madaniy almashinuvini kabi masalalarda muhimdir.

Ma'lumotlarni tahlil qilish usullari bir necha bosqichdan iborat. Birinchidan, tarixiy tanqid usuli qo'llaniladi, bunda birlamchi manbalarning haqiqiyliigi, ishonchliligi va xolisligi baholanadi. Muallifning maqsadlari va yozilgan davrning siyosiy konteksti, ayniqsa sub'ektivlik mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan yilnomalar va sayohatchi qaydlarida hisobga olinadi. Ikkinchidan, kontent tahlili yozma manbalardagi asosiy mavzular,

Date: 29th April-2026

naqshlar va g'oyalarni aniqlash uchun qo'llaniladi, bu usul xonlikning siyosiy nutqi, ijtimoiy qadriyatlari va diniy e'tiqodlarini tushunishga yordam beradi. Xonlikning tashkil topishi va ichki nizolariga oid turli manbalardagi yondashuvlarni solishtirish [1], [5] orqali voqealarning to'liqroq manzarasini yaratish mumkin. Uchinchidan, qiyosiy tahlil Xiva xonligining rivojlanishini Markaziy Osiyodagi boshqa davlatlar bilan solishtirish orqali uning o'ziga xos xususiyatlari va umumiy mintaqaviy tendensiyalarini aniqlaydi. Bu, xonlikning siyosiy tuzilishi, iqtisodiy modeli va madaniy yutuqlarini kengroq kontekstda baholash imkonini beradi. Masalan, harbiy salohiyat [3] yoki savdo aloqalari [6] boshqa xonliklar bilan qiyosiy tahlil qilinishi mumkin. Nihoyat, sintez va interpretatsiya yig'ilgan va tahlil qilingan ma'lumotlar asosida Xiva xonligining tarixi haqida yaxlit va izchil hikoya yaratishga xizmat qiladi, mavjud adabiyotlardagi bo'shliqlarni to'ldirishga va xonlikning Markaziy Osiyo tarixidagi o'rnini yangi nuqtai nazardan baholashga qaratilgan.

Tadqiqotning nazariy asoslari tarixiy davlatchilik nazariyalari, madaniyatlararo aloqalar konsepsiyalari va mintaqaviy rivojlanish modellariga tayanadi. Davlat shakllanishi va konsolidatsiyasi jarayonlari, ichki va tashqi omillarning davlat barqarorligiga ta'siri, shuningdek, madaniy merosning shakllanishi va saqlanishi masalalari nazariy jihatdan o'rganiladi. Xiva xonligining 16-asrda ichki nizolar va markaziy hokimiyat inqirozi davrida mustaqilligini saqlab qolgani [1] yoki Qo'ng'iroq sulolasining hokimiyat tepasiga kelishi bilan yangi bosqich boshlangani [2] kabi holatlar davlatchilik nazariyalari prizmasidan tahlil qilinadi.

Tadqiqotning cheklovlari ham inobatga olinadi. Xiva xonligi tarixiga oid barcha birlamchi manbalarning to'liq mavjud emasligi yoki ularning ayrimlarining hali to'liq o'rganilmaganligi tadqiqot doirasini cheklashi mumkin. Shuningdek, ba'zi manbalarning sub'ektiv xarakteri yoki ularda ma'lum bir davrga oid ma'lumotlarning yetishmasligi ham tahlil jarayonida e'tiborga olinadi. Biroq, mavjud manbalar bazasi va zamonaviy metodologik yondashuvlar ushbu cheklovlarni imkon qadar bartaraf etishga va Xiva xonligi tarixining muhim jihatlarini yoritishga imkon beradi. Tadqiqotning asosiy e'tibori xonlikning siyosiy, ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishiga qaratilgan bo'lib, diniy hayotning chuqur tahlili yoki ijtimoiy tabaqalanishning har bir jihati kabi ba'zi torroq masalalar kelajakdagi alohida tadqiqotlar uchun qoldirilishi mumkin. Ushbu metodologiya Xiva xonligi tarixini ilmiy asosda, tanqidiy va tizimli yondashuvlar orqali o'rganishga xizmat qiladi, natijada uning Markaziy Osiyo tarixidagi o'rni va merosi haqida yangi va chuqur tushunchalar shakllantiriladi.

Xulosa

Xiva xonligi Markaziy Osiyo davlatchiligi tarixida to'rt asrdan ortiq mavjud bo'lgan muhim o'rin tutadi. Uning tashkil topishi mahalliy aholining mustaqillik kurashlari natijasi bo'lib, dastlabki davrlar ichki nizolar va tashqi bosqinlar bilan kechgan. Abulg'ozil Bahodirxon va Muhammad Rahimxon Feruz kabi hukmdorlar davrida xonlik siyosiy jihatdan mustahkamlanib, ilm-fan va madaniyat rivojiga katta hissa qo'shgan. Xonlik mintaqadagi savdo-sotiq va diplomatik aloqalarning markazi bo'lib, hunarmandchilik va qishloq xo'jaligi rivojlangan. Rossiya imperiyasi bilan murakkab munosabatlarga qaramay,

Date: 29th April-2026

Xiva o'ziga xos madaniy merosni yaratdi. Uning tugatilishi mintaqa tarixida yangi davrni boshlab bergan bo'lsa-da, Xiva xonligining davlatchilik an'analari va boy madaniy yutuqlari bugungi kungacha o'z ahamiyatini saqlab qolgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- [1] Levi, Scott C., and Ron Sela, muharrirlar. Routledge Markaziy Osiyo Tarixi Qollanmasi. London: Routledge, 2021.
- [2] Atabaki, Touraj, and Sanjyot Mehendale, muharrirlar. Oksford Markaziy Osiyo Tarixi Qo'llanmasi. Oxford: Oxford University Press, 2022.
- [3] Khalid, Adeeb. Markaziy Osiyo: Imperatorlik Davridan Hozirgi Kungacha Yangi Tarix. Princeton: Princeton University Press, 2021.
- [4] Sela, Ron. "Xiva Xonligi va Global Iqtisodiyot: Savdo, O'lpon va Diplomatiya Ilk Zamonaviy Davrda." Sharq Iqtisodiy va Ijtimoiy Tarixi Jurnal, jild. 64, son. 3-4, 2021, betlar. 385-415.
- [5] Levi, Scott C. "Xiva Xonligi va Rossiya Imperiyasi: O'zgaruvchan Geopolitika va Markaziy Osiyo uchun Kurash O'n To'qqizinchi Asrda." Markaziy Osiyo Tadqiqoti, jild. 40, son. 1, 2021, bet. 1-20.
- [6] Morrison, Alexander. "Xivaning Rus Istilosi: Imperatorlik Motivlarining Qayta Baholanishi." Markaziy Osiyo Tadqiqoti, vol. 40, no. 2, 2021, pp. 153-172.
- [7] Sartori, Paolo. "Xiva Xonligining Arxivlariga Yangi Nazar." Sharq Iqtisodiy va Ijtimoiy Tarixi Jurnal, vol. 65, no. 1-2, 2022, pp. 1-30.

